

УПУТСТВО ЗА ПРИПРЕМУ ЗАВРШНОГ РАДА

Завршни рад на студијама другог степена је резултат самосталног научно-истраживачког рада студената из области криминалистичких и полицијско-безбедносних наука, којим се систематизују постојећа научна знања и даје допринос новим научним сазнањима.

Завршним радом, у складу са овим упутством, сматра се рад који се приређује по завршетку свих предиспитних и испитних обавеза предвиђених планом и програмом КПА на дипломским академским (*master*) и специјалистичким академским студијама, тачније дипломски и специјалистички рад.

УВОД

Израда завршног рада је међу најзначајнијим облицима индивидуалног научно-истраживачког рада студената на студијама другог степена. Искуства стечена организовањем последипломских, као и дипломских академских (*master*) и специјалистичких академских студија на Полицијској академији и Криминалистичко–полицијској академији, указују на то да такав приступ за студенте често представља новост и изазов, као и да некада узрокује значајан степен несналажења, недоумица, па и потешкоћа.

Како би се поменуте потешкоће свеле на најмању меру и да би се студентима другостепених студија олакшала израда завршног рада, припремљено је **Упутство за припрему завршног рада**.

Упутство се односи на техничке аспекте израде и презентације, концепцију и начин писања завршног рада. О садржајним аспектима завршних радова кандидати се информишу у непосредним консултацијама са изабраним менторима и другим наставницима КПА или других факултета, у складу са специфичностима наставне материје у оквиру научних дисциплина на које се изабрана тема односи.

Упутства се заснивају на уобичајеним правилима за припрему и писање завршних радова, узимајући у обзир ниво сложености и специфичности научног доприноса, као и на јасним одредбама *Статута* и *Правилника* о упису на студије другог степена Криминалистичко–полицијске академије у Београду, који правно регулишу сва питања организације и спровођења студија другог степена.

1. СВРХА И ЦИЉ ИЗРАДЕ ЗАВРШНОГ РАДА

Завршним радом на студијама другог степена студент треба да синтетизује и примени стечена знања у циљу решавања теоријских или практичних проблема.

Када је реч о избору теме, основно истраживачко правило јесте да се тема не бира, већ открива. Одлуку о избору теме и стручне литературе доноси кандидат, након консултација са ментором или другим предметним наставницима.

Приликом избора теме упутно је да се провери:

- да ли је тема релевантна за студије или смер у оквиру кога се пише
- да ли је актуелна за истраживање
- да ли је интересантна и
- да ли је јасно дефинисана.

Након што се определи за тему и предметног наставника као ментора, студент у сарадњи са њим формулише *идејну скицу*, односно документ који претходи пројекту истраживања. То је, по правилу, кратка белешка којом се оријентационо утврђују могући оквири истраживања и услови потребни за његову успешну реализацију.

Идејна скица треба да садржи следеће елементе:

- проблем истраживања
- предмет и циљ истраживања
- хипотетички оквир
- кратак опис садржаја рада
- очекивани истраживачки и стручни допринос рада и
- потребну литературу.

Израда идејне скице, а касније и пројекта истраживања, наводи кандидата на познавање постојећег научног фонда (претходних научних истраживања),¹ значајног са становишта изабране теме завршног рада.

Приликом израде идејне скице и истраживачког (пројектног) задатка студент треба да тежи томе:

- да прелиминарно одређење предмета истраживања буде конкретно и прецизно
- да избегава хомониме и синониме
- да избегава сложене реченице приликом формулисања прелиминарног одређења предмета истраживања
- да се у избору и формулисању теме ослони на претходно научно сазнање, истраживачку и друштвену праксу.

¹ То подразумева откривање теоријских сазнања о проблему и о могућим решењима проблема. На тај начин проблем се ближе идентификује, ограничава и прецизира и утврђује се његово место у оквиру науке, научне дисциплине и праксе.

2. НЕОПХОДНИ ЕЛЕМЕНТИ ЗА САДРЖАЈ ЗАВРШНОГ РАДА

Завршни рад структурно треба да садржи следеће елементе:

- Насловну страну
- Стручну биографију
- Апстракт и кључне речи
- Предговор
- Садржај
- Пројекат истраживања
- Увод
- Текст (главни део рада)
- Закључак
- Попис литературе и евентуалне
- Прилоге

Насловна страна треба да садржи основне податке као што су: Република Србија, Криминалистичко-полицијска академија, наслов рада, име и презиме кандидата, име и презиме ментора, место и годину израде.

Стручна биографија представља кратак преглед основних биографских података кандидата (радно искуство, завршена школа и смер на студијама другог степена, списак стручних и научних публикација, награде и слично).

Апстракт је део у коме се лапидарно појашњава шта је све написано у раду и до којих се закључака током истраживања дошло (на српском и енглеском језику). Апстракт треба да садржи од 250 до 300 речи.² **Кључне речи** ближе описују главне тачке истраживања. У раду се наводи од 6 до 10 кључних речи.

У **предговору** се, осим мотивације за избор теме, наводе и услови у којима је писан завршни рад - даје се кратак опис организације рада, објашњавају потешкоће на које је аутор наилазио приликом писања рада (проблеми са проналажењем релевантне литературе, недоступност извора информација и слично). Кандидат износи и своје мишљење о завршном раду, односно о томе шта је покушао да објасни и прикаже, и колико је у томе успео.³

У **садржају** се наводи композиција рада (наслови и поднаслови), као и бројеви страна на којима се они налазе (пример садржаја дат је у Прилогу број 3 овог упутства).

² **Апстракти** су резимеи у друштвеним наукама који се обично пишу на почетку рада, часописа или књиге. Они дају користан, сажет преглед који омогућава читаоцу да стекне увид у дато истраживање и да одлучи да ли да настави са читањем оригиналног рада.

³ У **предговору** кандидат може да изрази захвалност одређеним људима, као и да изнесе све остале релевантне информације за које сматра да су од значаја са становишта реализације завршног рада. Предговор не би требало да буде дужи од једне стране.

*Пројектом истраживања*⁴ приказују се основне научно-теоријске и методолошке поставке рада. Пројекат истраживања мора да садржи следеће елементе:

- Формулацију проблема истраживања
- Предмет истраживања
- Циљ истраживања
- Хипотетички оквир
- Начин (методе) истраживања
- Друштвену и научну оправданост истраживања
- Просторни и временски оквир истраживања и
- Изворе података.

Формулацијом проблема успоставља се однос између реалне друштвене појаве, проблема који се јављају у вези са том појавом, научног и другог сазнања о тој појави, односно проблема и предмета истраживања. У том смислу се издвајају делови, димензије и својства појаве који се могу одредити као проблем који треба решавати.

Предмет истраживања је по својој улози, месту и значају најважнији део пројекта истраживања. Њим се конкретно одређује шта треба истражити и како се димензионира садржај истраживања. Предмет истраживања се непосредно изводи из формулације проблема и представља њену конкретизацију.

Циљ истраживања је планирани домет, односно ниво научног сазнања који се жели остварити и сврха којој истраживање треба да служи. Циљеви су теоријски (стицање почетних знања, класификација, опис-научна дескрипција појаве, објашњење и предвиђање тока појаве), и практични (апликативни) циљ, у смислу могућности практичне примене резултата истраживања.

Хипотетички оквир чине општа, посебне и појединачне хипотезе. Хипотезе су научно засноване претпоставке о предмету истраживања, односно о његовим својствима. То су идеје или искази о нечему што даје фокус за истраживање, главни концепти и варијабле које ће бити испитане.⁵

⁴ „Пројект истраживања“ је по својој укупности прво, замишљени модел стицања (научног) сазнања о предмету истраживања. Друго, пројект истраживања је замишљени циљни, сврсисходни, рационални, функционални систем. Треће, пројект истраживања је научни документ. Четврто, пројект истраживања је оперативно-организациони документ. Дакле, пројектовањем долазимо до модела који смо у својој свести конструисали и обликовали на основу научног и искуственог сазнања, имагинације, надахнућа-путем мишљења по правилима науке и логике. Тај модел исказујемо одговарајућим језиком, знацима и симболима, најчешће писмено и графички, у облику документа који називамо пројектом истраживања.

⁵ Постављањем **хипотеза** дато истраживање се на изванстан начин усмерава у жељеном правцу, односно претпоставља се да између истраживаних појава постоји одређена веза (узрочна или нека друга) која још није утврђена, и ради чијег утврђивања се истраживање предузима. Хипотеза мора задовољити критеријуме да је:

- појмовно јасна и непротивуречна
- емпиријски проверљива
- усклађена са расположивим методолошким средствима
- теоријски заснована.

У начину (методе) истраживања прецизира се и таксативно наводи које ће методе, инструменти и технике бити коришћени у прикупљању, обради и интерпретацији података и сазнајних чињеница.

Друштвена и научна оправданост истраживања је условљена доприносом истраживања решавању друштвених проблема. Оправданошћу се саопштава допринос у сазнајној области, области логике, методологије и метода.

Просторни и временски оквир утврђује просторне и временске границе истраживања.

Изворе података чини кратак преглед постојеће литературе од неколико најзначајнијих наслова који су утицали на писање завршног рада.

У *Уводном делу* аутор сажето износи предмет истраживања. Увод има две основне сврхе. Прво, он указује на контекст истраживања у оквиру ширег дисциплинарног оквира. Друго, увод упућује на главни фокус или истраживачки проблем на који се истраживање односи. Увод би требало да обухвати до 5 одсто обима целог рада.⁶

Не постоје посебни захтеви у погледу израде *текста–разраде*, али је неопходно да овај сегмент истраживања буде компонован од наслова и више поднаслова. У разради аутор приказује главни део истраживања и резултате истраживања.

Закључак представља сублимацију најважнијих резултата истраживања и у њему се приказује да ли је оно основано, а тиме и да ли су почетне хипотезе потврђене или оповргнуте.

Литература цитирана у раду треба да буде наведена и на крају рада. Извори се наводе по азбучном или абecedном реду, по презименима аутора, са проредом 1,5. Библиографске јединице треба да буду нумерисане.

Прилози су додаци који представљају материјал који ће читаоцу помоћи да потпуније разуме истраживање. (На пример, одговарајући документи, илустрације, инструменти мерења, интервјуи или упитници).

3. ОПШТА УПУТСТВА

Радови морају бити писани стандардним српским језиком. Стил писања мора бити јасан, без сувишне употребе страних речи и скраћеница, а начин објашњавања појединих навода мора бити егзактан и недвосмислен.

⁶ Уводи се организују тако да се наводе ставови и контраставови. Они обично почињу општом изјавом која може да се фокусира на врсту рада који је урађен или на опште резултате из тог рада. Аутор затим узима изузетак у односу на наведено виђење, користећи га као смерницу у односу на коју ће презентовати главни садржај свог рада.

Други начин којим се може започети истраживање јесте да се проблем који се идентификује позиционира у неку општу класу феномена, уз опис на који ће начин проблем бити размотрен. Ово је посебно корисно када се ради на проблему о којем има мало доступне литературе.

Ако је употреба страних речи ипак неопходна због садржаја теме, онда их треба објаснити на одговарајући начин, објашњење дати у фусноти на крају странице (опција Footnote), а ознаке за фусноте стављати на крају реченице.

Приликом употребе скраћеница, при првом навођењу треба објаснити њихово значење, односно навести пуни назив појма или садржаја на који се односе, такође у фусноти, као и за стране речи.

Примери :

РС = Република Србија

МУП = Министарство унутрашњих ослова

КПА = Криминалистичко-полицијска академија

КЗРС = Кривични закон Републике Србије

(крај примера)

Радове треба писати у одговарајућем програму за обраду текста (**Microsoft Word**), са маргинама (горе и лево 3,5 цм, десно 2,5 цм, на крају странице 2 цм), ћириличним писмом, фонтом **Times New Roman**, величином слова 12, проредом **Normal**.

Насловна страна рада се не нумерише. Апстракт, стручна биографија, садржај, предговор и пројекат истраживања нумеришу се римским, а увод, текст, литература и евентуални прилози нумеришу се арапским бројевима.

Илустрације (слике, шеме, дијаграми и слично), као и табеле, треба израдити на рачунару. Табеле треба урадити у *Word-у* или у *Excel-у*. Фотографије, графиконе и слике треба радити у формату jpg или pdf. Ширина слика, графикона и цртежа треба да буде до 16 см. Дебљина линија на графикону и цртежу треба да буде 0.3 mm и више. Илустрације треба означити испод, и то врсту илустрације и њен редни број у тексту (**Bold**). Потом се ставља тачка, а иза ње иде објашњење илустрације (прво слово након тачке је велико, објашњење није болдирано, а величина слова је 10).

Радови морају бити правописно и граматички коректно урађени и лекторисани. Обим писаних радова на студијама другог степена није прецизно одређен, али се може говорити о необавезујућем оријентационом обиму рада који кандидат усаглашава са ментором, а који се креће до 120 страница формата А4, што обухвата и попис литературе без прилога.

Насловна страна се штампа у тврдом повезу. Потом се поставља „празна” страна, а након ње унутрашња страна завршног рада. После ње опет иде „празна” страна, затим апстракт и кључне речи, итд. „Празна” страна такође се поставља и између закључка и литературе и литературе и прилога, као и након прилога.

Након завршених консултација и одобрења ментора, завршни рад се штампа и коричи у „тврдом“ повезу и предаје ментору у седам примерака.

4. НАСЛОВИ

Изглед спољне насловне стране завршног рада дат је у Прилогу бр.1 овог упутства.

(РЕПУБЛИКА СРБИЈА; СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ РАД = Bold+Arial+Font16).

(КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА; МЕНТОР;
КАНДИДАТ = Bold+Arial+Font14).

(НАЧИНИ ПРАЊА НОВЦА И МЕТОДЕ СУПРОТСТАВЉАЊА =
Bold+Arial+Font24).

(Проф. др Милан Милановић; Петар Илић = Bold+Arial+Font12).

(Београд, 2010.= Bold+Arial+Font12).

Изглед унутрашње насловне сранице завршног рада је дат у Прилогу бр.2 овог упутства.

(КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА;
СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ РАД = Bold+Arial+Font16).

(НАЧИНИ ПРАЊА НОВЦА И МЕТОДЕ СУПРОТСТАВЉАЊА =
Bold+Arial+Font24).

(ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ = Bold+Arial+Font12).

(Имена и презимена чланова комисије, датум одбране = Bold+Arial+Font12,
а члан, председник комисије и ментор конвертовати у Italic).

На насловним страницама није препоручљиво наводити ништа изузев података наведених у прилозима овог упутства. Наслови у тексту пишу се у фонту Times New Roman+Bold великим словима, величина слова је 16, уз бројну ознаку испред наслова (бројна ознака се не ставља испред литературе и прилога).

Поднаслови у тексту такође се пишу у фонту Times New Roman+Bold+Italic, величина слова је 14, прво слово је велико, уз бројну ознаку испред поднаслова.

П р и м е р :

3. ОТВОРЕНА ПИТАЊА МЕЂУНАРОДНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

- 3.1. *Безбедносни изазови глобализације*
- 3.2. *Утицај глобализације на регионалну безбедност*
- 3.3. *Актуелни тренутак глобалне моћи*
- 3.4. *Расподела глобалне моћи*

(крај примера)

5. НАВОЂЕЊЕ ЛИТЕРАТУРЕ НА КРАЈУ РАДА

Код цитирања и навођења неопходно је обратити пажњу на врсту извора. Библиографске јединице наводе се по азбучном или абecedном реду презимена аутора.

Врста рада

Референце

Књига

1 -3 аутора

Алексић, Ж. : *Научно откривање злочина*. Београд : Савез удружења правника Југославије, 1972.

Eliot, M. A. : *Злочин у савременом друштву*. Сарајево : "Веселин Маслеша", 1962.

Максимовић, Р.; Тодорић, У. : *Криминалистика техника*. Београд : Полицијска академија, 1995.

Колективно ауторство

Oxford essential world atlas. Oxford, UK: Oxford University Press, 1999.

Hanbook of computer crime investifation: forensic tools and technology. London: Elsevier Academic Press, 2004.

Чланак у часопису

Ђокић, О. : Могућности и начин употребе службених паса у делокругу рада органа унутрашњих послова. *Безбедност, Год. 35, бр. 4 (1993), стр. 396-410.*

**Електронски
извори**

Wallace, A. R.: *The Malay archipelago* (vol. 1). [Electronic version], 2001.
Retrieved November 15, 2005, from <http://www.gutenberg.org/etext/2530>

6. ЦИТИРАЊЕ У РАДУ

Цитирање је дословно навођење мисли других аутора. Цитирају се најчешће оне мисли, научни ставови или погледи истакнутих аутора који су дали посебан допринос обради материје која је предмет завршног рада.

Сваки дословно наведени цитат текста неког аутора или групе аутора (реченица, више реченица, пасус) обавезно се стављају под наводнике. Подаци о извору се наводе на следећи начин:

- ♦ **у фусноти на дну странице**, при чему се у тексту ставља број фусноте, а у фусноти презиме аутора и почетно слово имена, наслов дела, место издања, издавач, година издања и страница цитирања.

Пример:

Водинелић, В. : *Криминалистика*. Београд : Савремена администрација, 1972, стр. 25.

Dempsey, J. S., Forst, L. S. : *An introduction to Policing*. London: Thomson Learning, 2005, стр. 58-59.

НАПОМЕНА

Треба нагласити да лош утисак оставља студент који туђе мисли често користи, који их не уклапа добро у контекст садржаја својих интерпретација, као и онај ко рад заснива на превеликом цитирању, или користи радове без навођења извора (тзв. преписивање).

Прилог бр.1

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
КРИМИНАЛИСТИЧКО–ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА**

**СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ РАД
НАЧИНИ ПРАЊА НОВЦА И МЕТОДЕ
СУПРОТСТАВЉАЊА**

МЕНТОР:
Проф. др Милан Милановић

КАНДИДАТ:
Петар Илић

Београд, 2010.

Прилог бр. 2

КРИМИНАЛИСТИЧКО–ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ РАД
НАЧИНИ ПРАЊА НОВЦА И МЕТОДЕ
СУПРОТСТАВЉАЊА

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Проф. др Драган Петровић, *председник*

Проф. др Милија Башић, *члан*

Проф. др Милан Милановић, *ментор*

Датум одбране: _____

САДРЖАЈ

Страница

ПРОЈЕКАТ ИСТРАЖИВАЊА.....	III
Формулација проблема.....	VII
Предмет истраживања.....	XIII
Циљ истраживања.....	XVI
Хипотетички оквир.....	XIX
Начин истраживања.....	XXI
Друштвена и научна оправданост.....	XXII
Просторни и временски оквир.....	XXIII
Извори података.....	XXVI
УВОД.....	1

ДЕО I

Глава 1 ПОЈАМ ПОЛИЦИЈЕ И НАУКЕ О ПОЛИЦИЈИ.....	5
1. Појам полиције	7
1. 1. <i>Етимологија појма полиција</i>	11
1. 2. <i>Одређивање појма полиција у теорији.....</i>	19
2. Предмет науке о полицији	22
3. Метод науке о полицији.....	25

·
·
·

ДЕО II

Глава 1 ПОРЕКЛО И ЕВОЛУЦИЈА ПОЛИЦИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ.....	38
1. Одржавање реда у примитивним друштвима.....	38
2. Постанак државе и процес уобличавања полицијских органа	41
Глава 2 ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ПОЛИЦИЈЕ.....	43
1. Полиција у старом веку.....	45
2. Полиција у средњем веку.....	50
2.1. <i>Полиција у средњовековној Србији.....</i>	55

·
·

ДЕО III

Глава 1 ПОЛИЦИЈСКА ФУНКЦИЈА У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ.....	70
1. Појам полицијске функције.....	75
2. Фактори који утичу на полицијску функцију.....	78
3. Основна садржина полицијске функције.....	90
ЗАКЉУЧАК.....	94
ЛИТЕРАТУРА	98
ПРИЛОЗИ.....	108